

Távkapcsolatok vizsgálata hemiszférikus mezősorokban, potenciális statisztikai összefüggések a Kárpát-medence éghajlatának alakulásával

Kristóf Erzsébet, Bartholy Judit, Pongrácz Rita
Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Meteorológiai Tanszék

45. Meteorológiai Tudományos Napok
2019. november 14.

Motiváció

Az oszcillációs rendszerek és a Kárpát-medence kapcsolatának minél pontosabb feltárása.

Statisztikai módszer kidolgozása az általános cirkulációs modellek (GCM) validációjára, a légköri oszcillációs jelenségek tekintetében.

A módszer alkalmazása a Kapcsolt modelleket összehasonlító projekt 5. fázisa (CMIP5) GCM-jeinek historikus és reprezentatív koncentrációs útvonalak (RCP) szimulációin.

A legpontosabb GCM-ek XXI. századra rendelkezésre álló RCP szimulációinak vizsgálata, a Kárpát-medencére vonatkozó éghajlati becslések pontosításának elősegítése.

Felhasznált adatbázisok

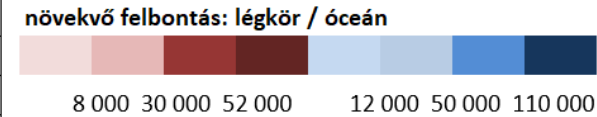
Referencia adatbázisok:

Az ECMWF ERA-20C és az NCEP-NCAR Reanalysis 1 adatbázisa

CMIP5 GCM-ek:

Az összes GCM, amelynek historikus napi adatai legalább 1951-2006 között elérhető, a légköri modell, pedig legalább 2,5°-os felbontású

modellnév	fejlesztő	légköri modell eredeti felbontása	légköri	föld-felszíni	óceáni	tengeri jég	aero-szol	levegő-kémiai	szén-ciklus	óceáni biogeo kémiai
ACCESS1.0	AUS	1,25° × 1,875°								
ACCESS1.3	AUS	1,25° × 1,875°								
CCSM4	USA	~0,94° × 1,25°								
CMCC-CM	ITA	~0,75° × 1°								
CMCC-CMS	ITA	~1,86° × 1,875°								
CNRM-CM5	FRA	~1,4° × ~1,41°								
GFDL-CM3	USA	2,5° × 2°								
GFDL-ESM2G	USA	2,5° × ~2°								
GFDL-ESM2M	USA	2,5° × ~2°								
HadGEM2-AO	KOR	1,25° × 1,875°								
HadGEM2-CC	UK	1,25° × 1,875°								
IPSL-CM5A-LR	FRA	1,27° × 2,5°								
MIROC5	JPN	~1,4° × ~1,41°								
MPI-ESM-LR	GER	~1,86° × 1,875°								
MPI-ESM-MR	GER	~1,86° × 1,875°								
MPI-ESM-P	GER	~1,86° × 1,875°								
MRI-CGCM3	JPN	~1,12° × 1,125°								
MRI-ESM1	JPN	~1,12° × 1,125°								
NorESM1-M	NOR	~1,89° × 2,5°								

A táblázatbeli adatok forrása:
IPCC AR5 WG1 747. o. és
GCM-dokumentációk

Felhasznált adatbázisok

Az oszcillációk azonosításához az 500 hPa-os légnyomási szint geopotenciális magasság (AT500) adatsorait vizsgáljuk.

Időbeli és térbeli felbontás: a téli hónapokra (DJF) vonatkozó, lineáris trendmentesített, bilineáris interpolációval $2,5^\circ \times 2,5^\circ$ -os rácsra transzformált, standardizált napi anomália adatsorok

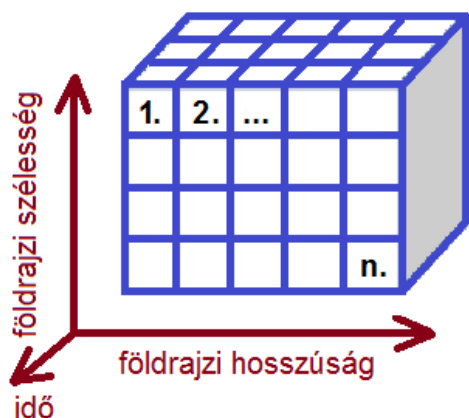
Vizsgált terület és időszakok: északi félgömb, 37×144 rácspont

Historikus modellfuttatások: 10 és 30 éves periódusok 1951-től

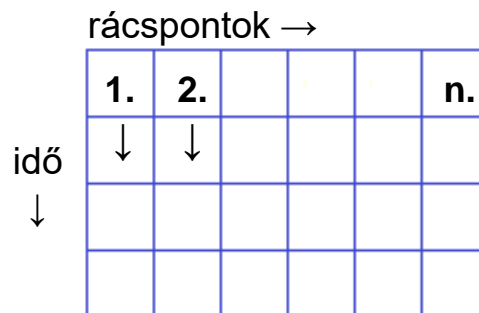
RCP 4.5 & RCP 8.5 scenáriók: 2006-tól az összes elérhető modellre

Empirikus ortogonális sorfejtés

Háromdimenziós
AT500hPa tömb

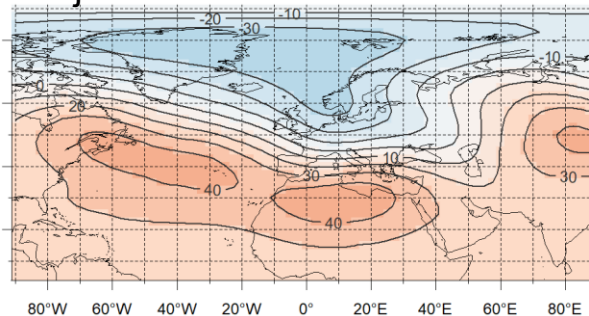
Kétdimenziós tömbbé transzformálás:
a tömb oszlopai a rácsponti változókat,
a sorai az időpontokat reprezentálják

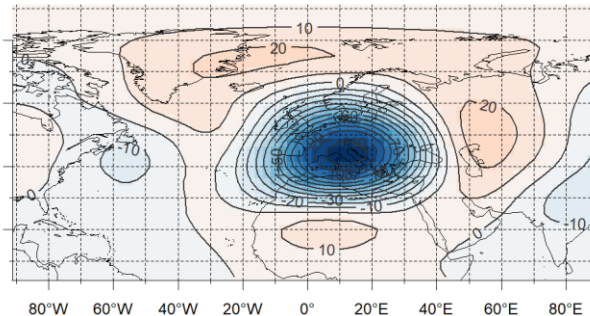
A lineáris kombinációkként felírt empirikus ortogonális függvények (EOF)
együtthatóinak, vagyis a rácspontok súlyainak vizsgálata

Példa: ERA-20C, 1951-1980, AT500hPa mező rácsponti súlyai az első három EOF esetén:

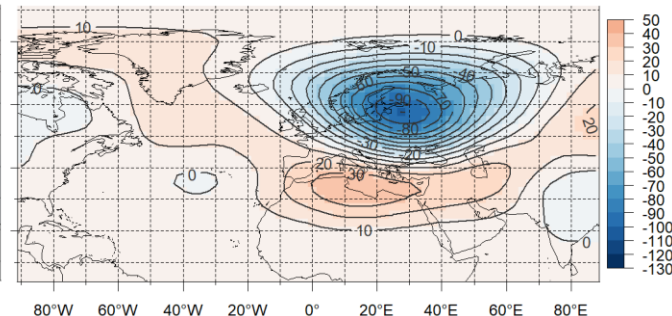
Kifejezett varianciák: EOF1: 16%

EOF2: 13%

EOF3: 10%

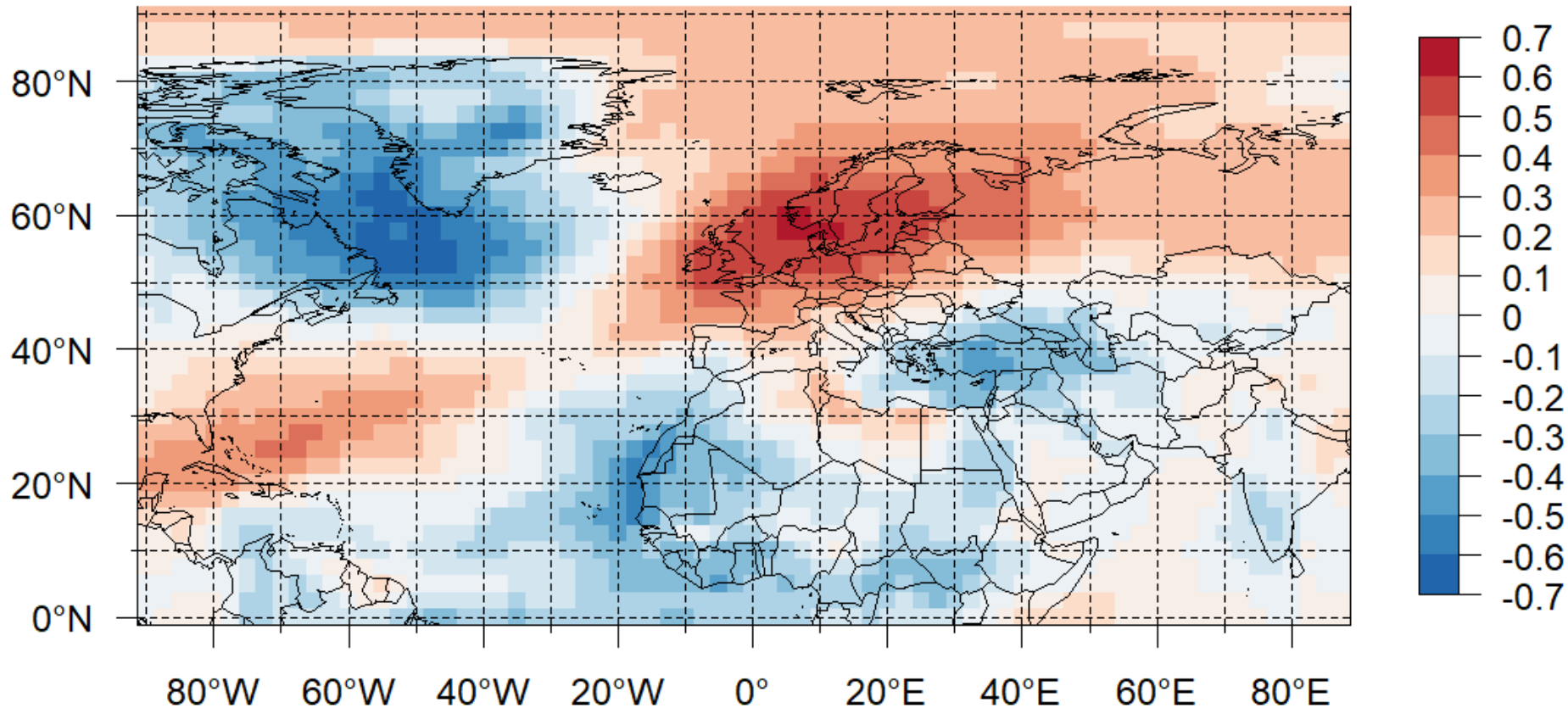

Az EOF-okhoz tartozó főkomponens idősorok
távkapcsolati indexeként való használata

Empirikus ortogonális sorfejtés

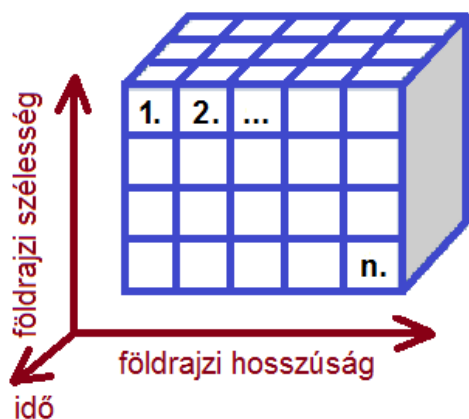
Főkomponens-alapú NAO index és **2 m-es specifikus nedvesség** korrelációja az NCEP-NCAR R1 adatbázisának 10 éves időszakaiban

2006-2015

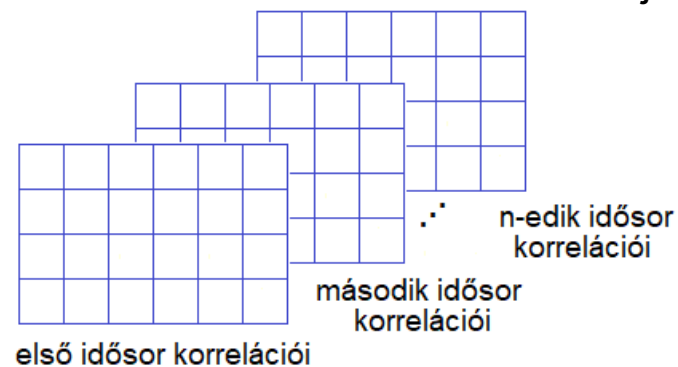

Keresztkorreláció-analízis

Háromdimenziós
AT500hPa tömb

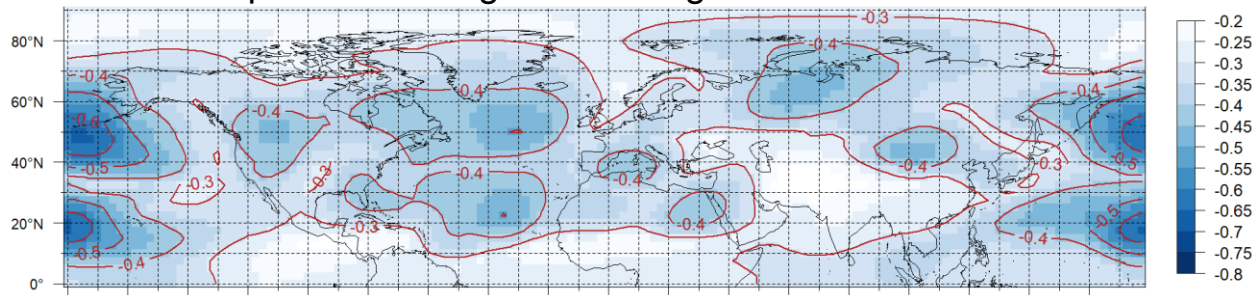
Négydimenziós tömb, amely minden egyes rácsponti idősor
összes többi rácsponti idősorral vett korrelációit tárolja

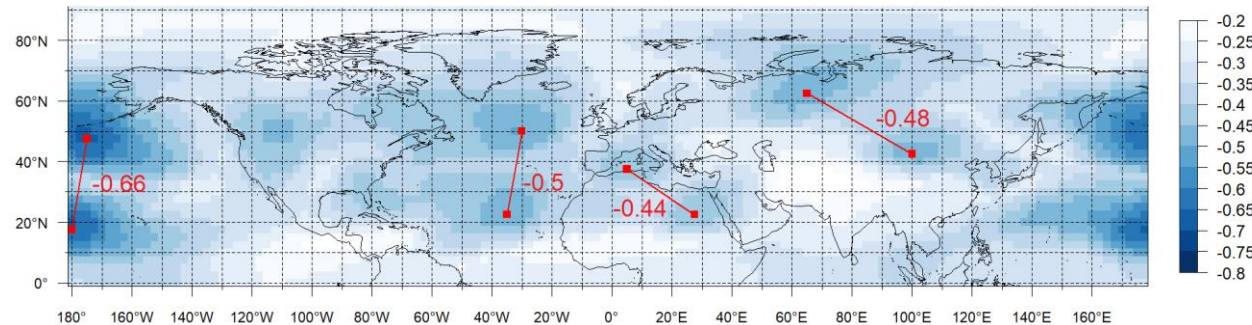
Rácspontonkénti leg-
erősebb negatív
korrelációk kiválasztása,
kétdimenziós tömbbe
rendezése

Példa: ERA-20C, 1951-1980, AT500hPa mező
rácspontonkénti legerősebb negatív Pearson-korrelációi

A legerősebb negatív
korrelációk
klaszterezése,
klaszterenként az
akciócentrumok kijelölése

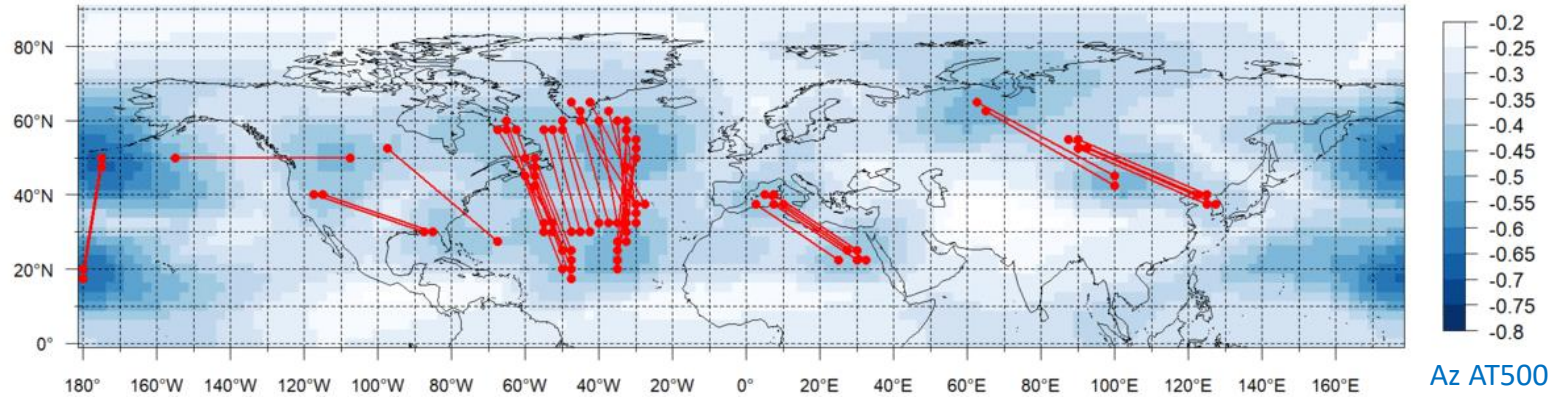

Keresztkorreláció-analízis

Lehetséges akciócentrumok (piros vonalakkal összekötve): Egymással legerősebb negatív Pearson-korrelációban álló rácspontpárok.

ERA-20C:

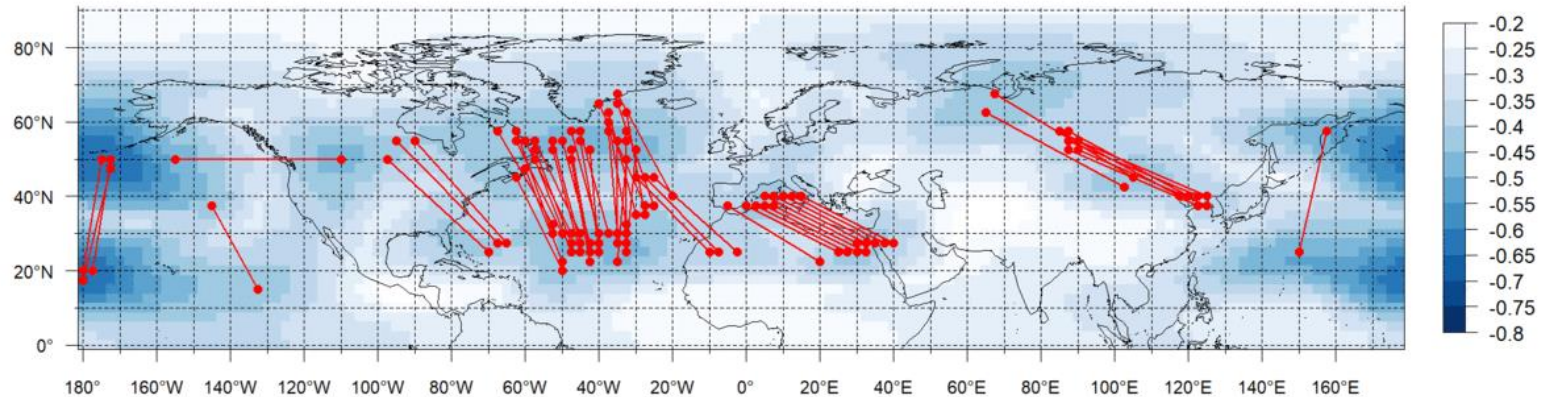
1951-1980

Az AT500hPa mező rácspontenkénti legerősebb negatív Pearson-korrelációi

NCEP-NCAR R1:

1951-1980

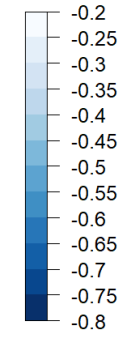
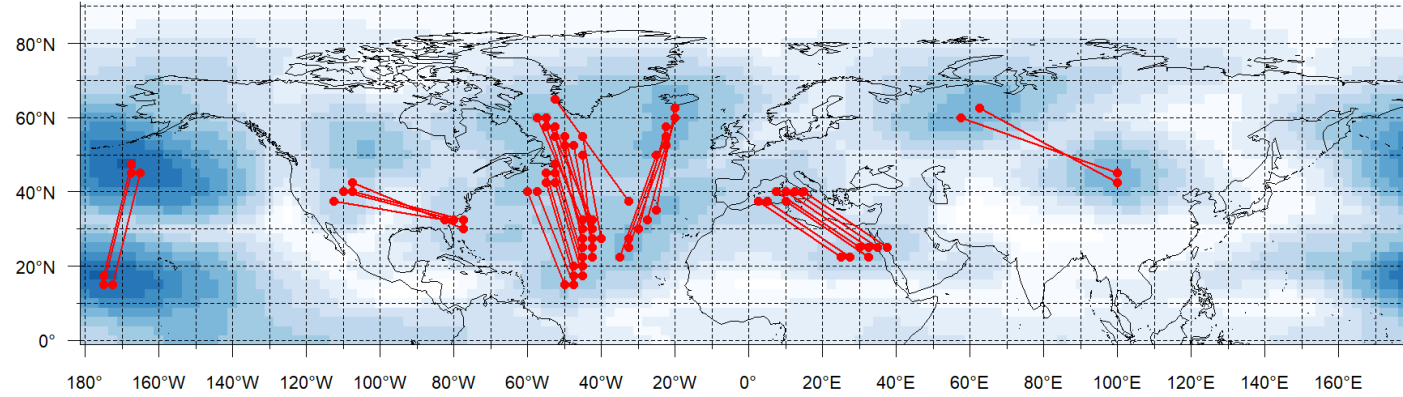

Keresztkorreláció-analízis

Lehetséges akciócentrumok (piros vonalakkal összekötve): Egymással legerősebb negatív Pearson-korrelációban álló rácspontpárok.

ERA-20C:

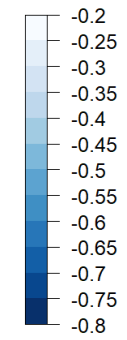
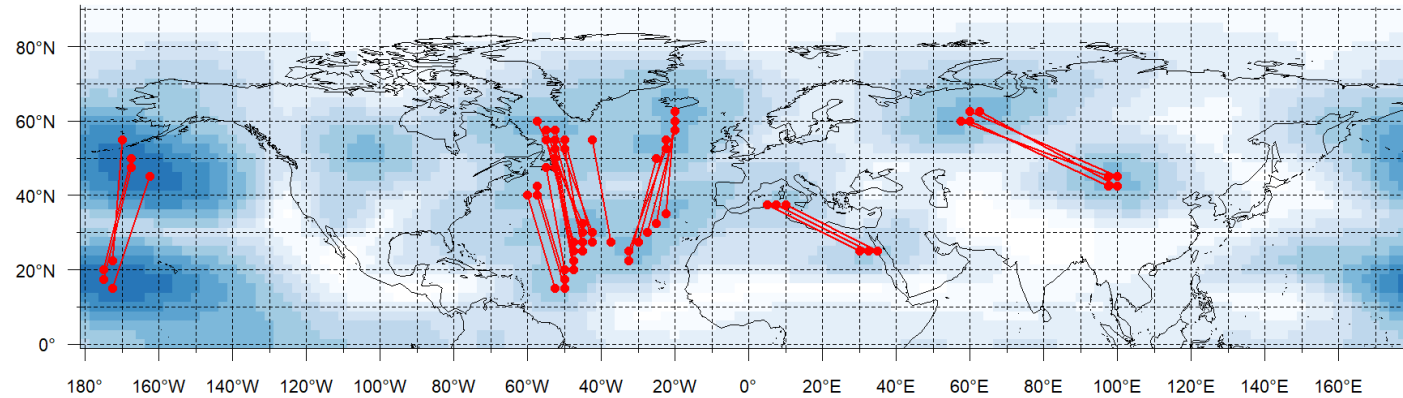
1976-2005

Az AT500hPa mező rácspontenkénti legerősebb negatív Pearson-korrelációi

NCEP-NCAR R1:

1976-2005

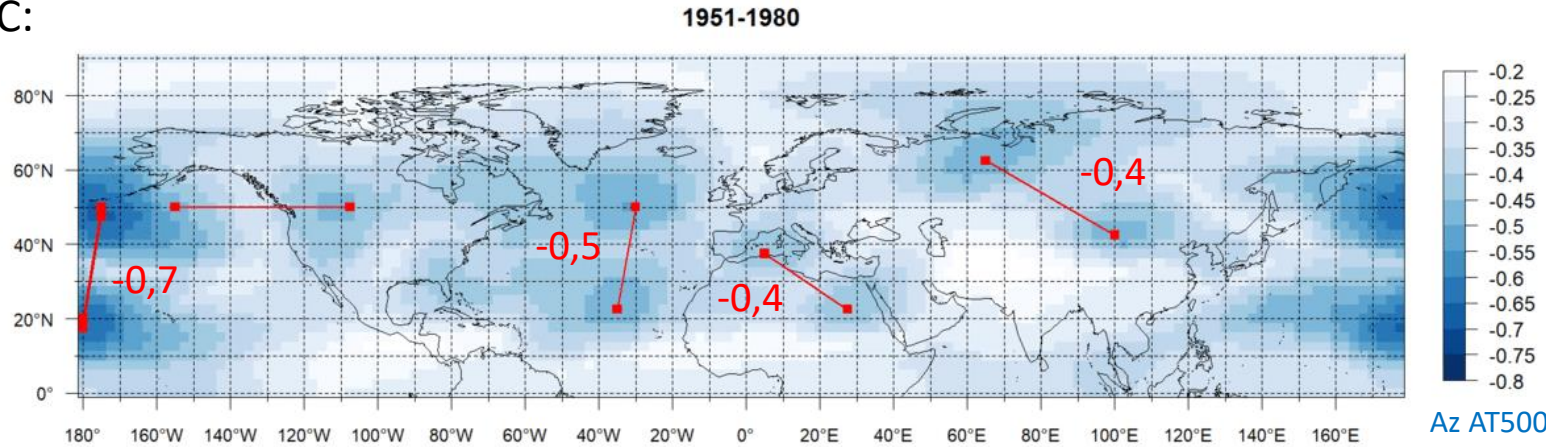

Keresztkorreláció-analízis

Akciócentrumok meghatározása k-közép módszer alapján:

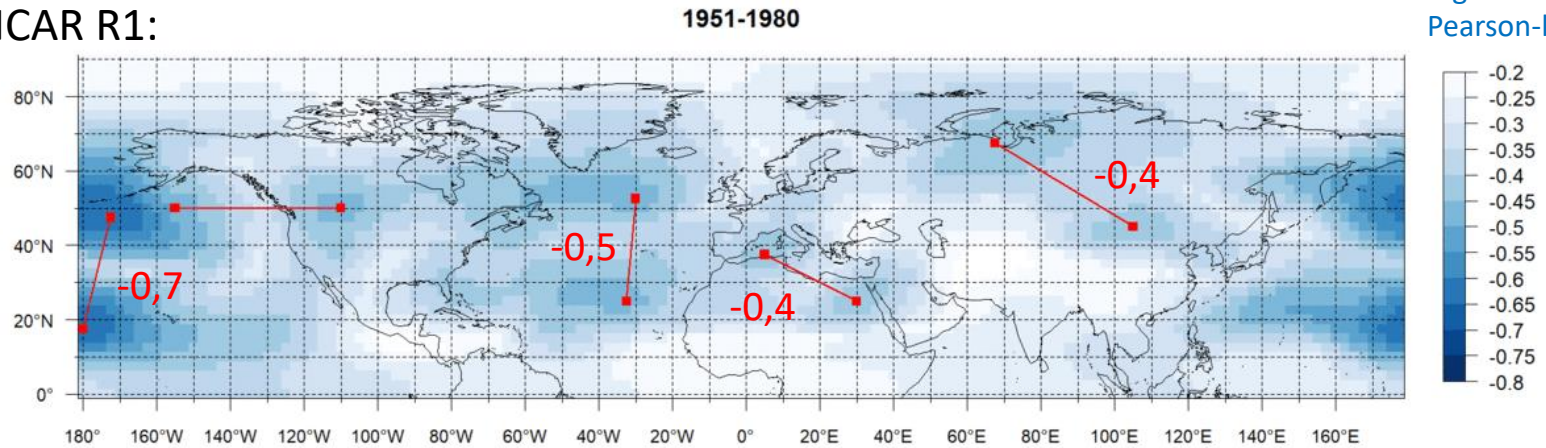
Az akciócentrumokként azonosított rácspontpárok és a hozzájuk tartozó korreláció pirossal jelölt.

ERA-20C:

Az AT500hPa mező
rácspontonkénti
legerősebb negatív
Pearson-korrelációi

NCEP-NCAR R1:

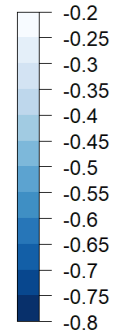
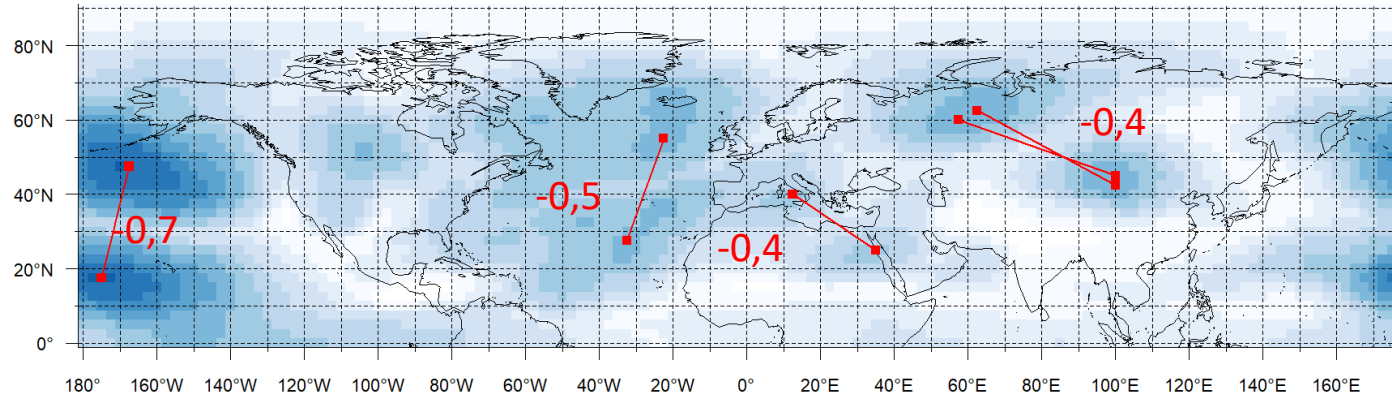
Keresztkorreláció-analízis

Akciócentrumok meghatározása k-közép módszer alapján:

Az akciócentrumokként azonosított rácspontpárok és a hozzájuk tartozó korreláció pirossal jelölt.

ERA-20C:

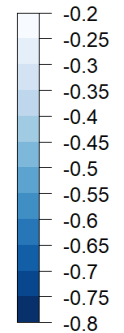
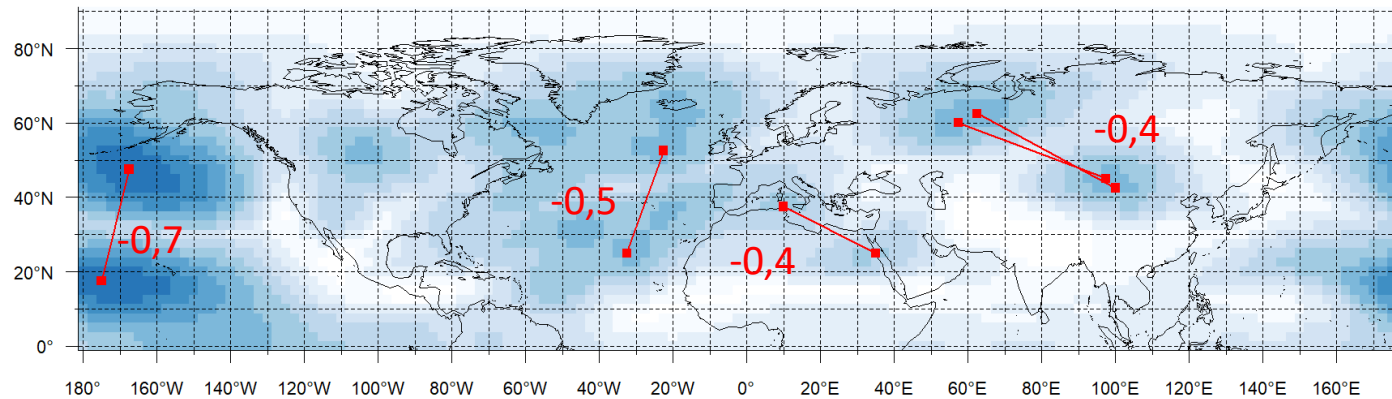
1976-2005

Az AT500hPa mező
rácspontonkénti
legerősebb negatív
Pearson-korrelációi

NCEP-NCAR R1:

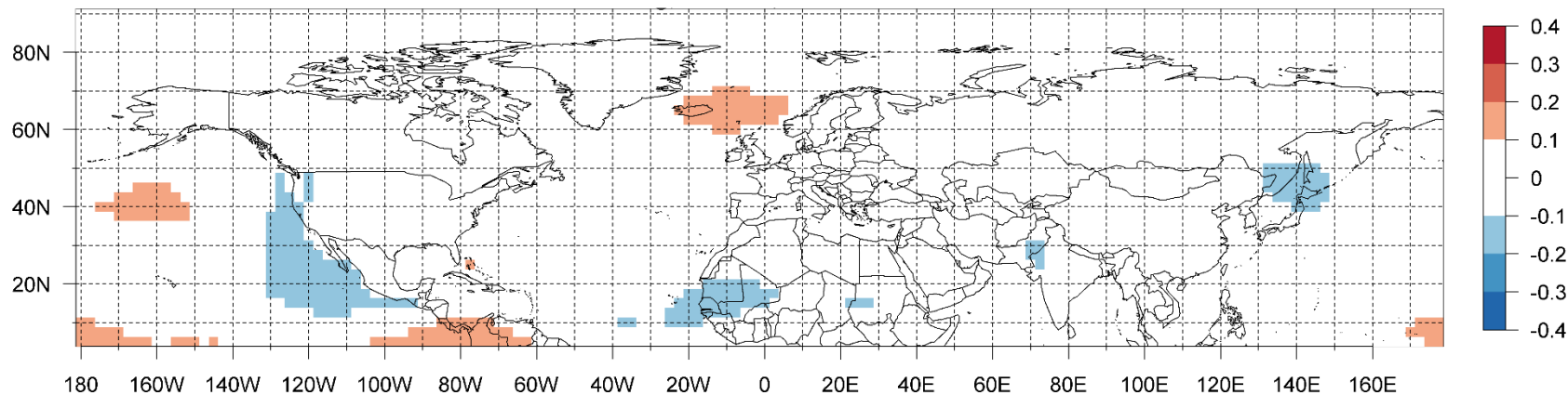
1976-2005

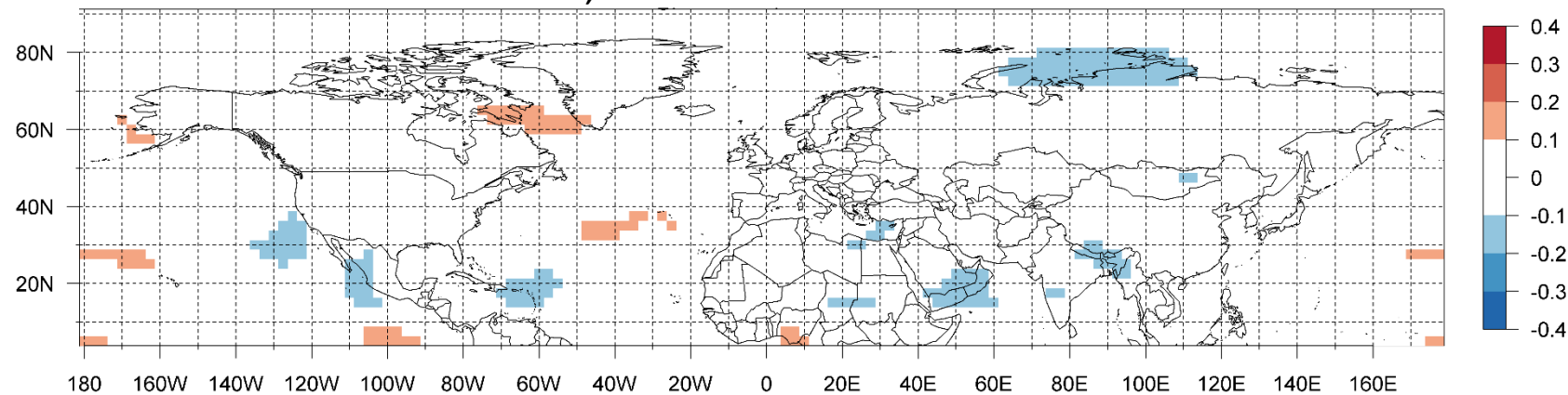
Keresztkorreláció-analízis

A legerősebb negatív korrelációkat tartalmazó mezők különbsége:

HadGEM2-CC – NCEP-NCAR R1, 1976-2005:

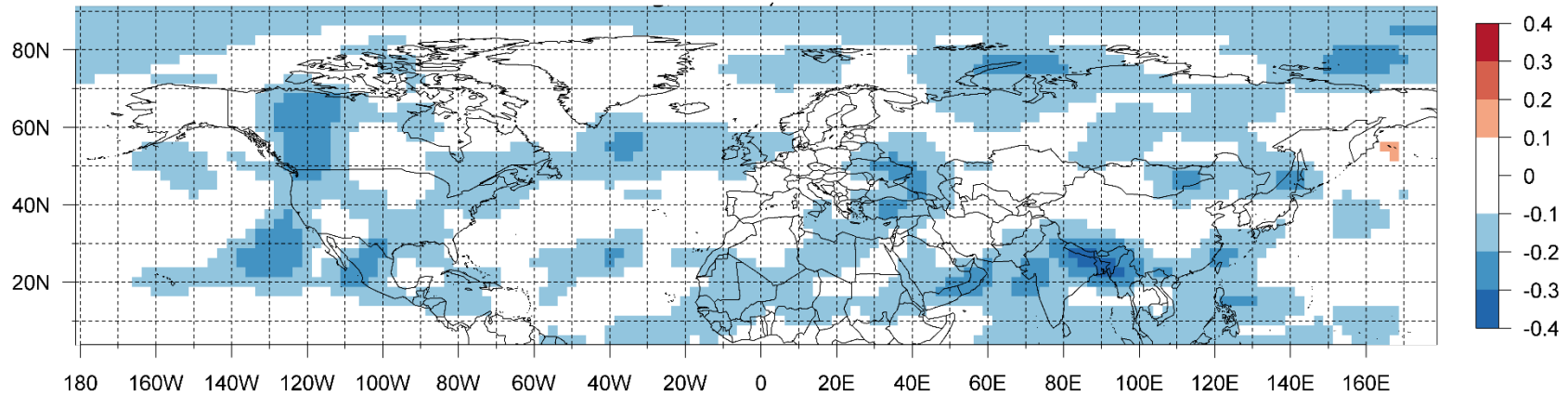
CMCC-CM – NCEP-NCAR R1, 1976-2005:

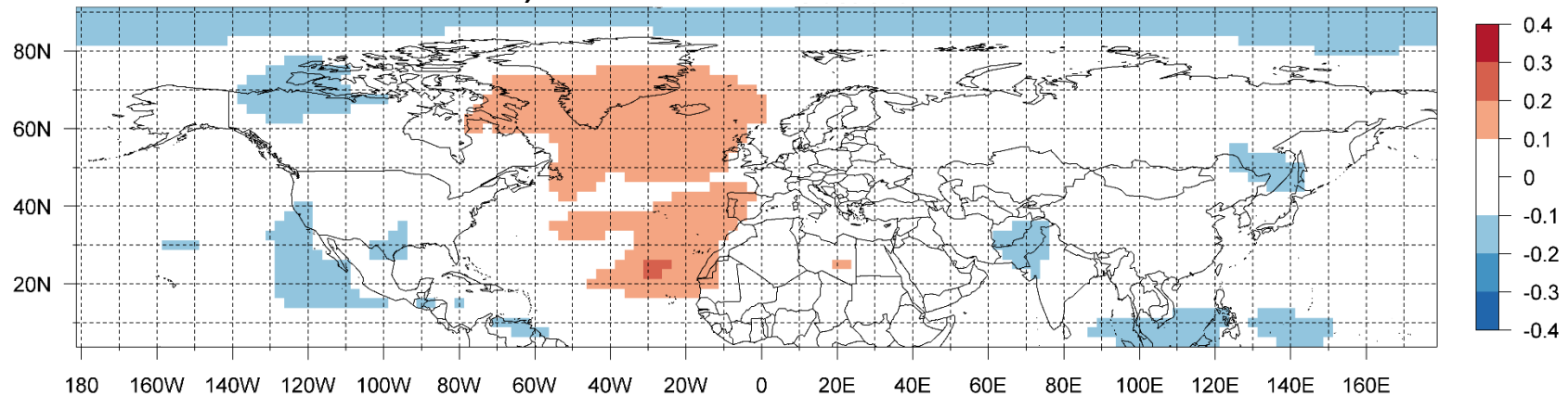
Keresztkorreláció-analízis

A legerősebb negatív korrelációkat tartalmazó mezők különbsége:

HadGEM2-AO – NCEP-NCAR R1 , 1976-2005:

CCSM4 – NCEP-NCAR R1 , 1976-2005:

Keresztkorreláció-analízis

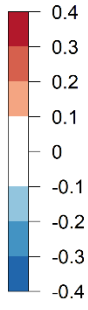
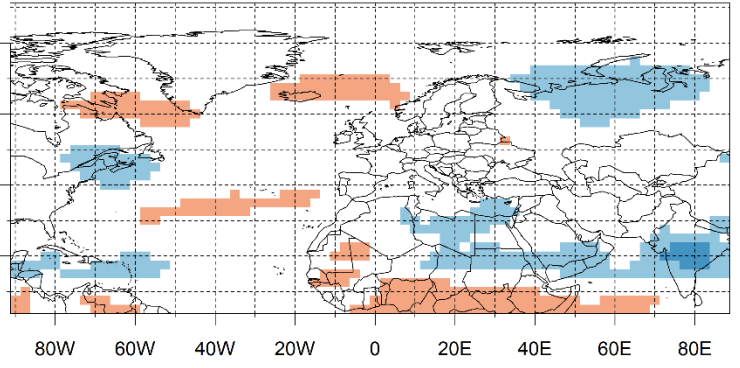
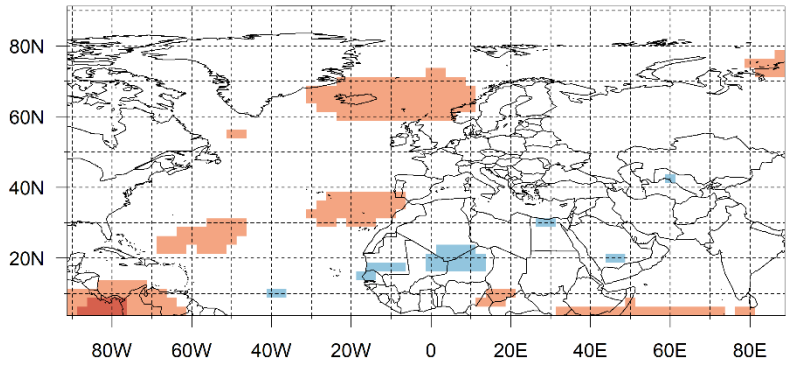
A legerősebb negatív korrelációkat tartalmazó mezők különbsége:

Ref.: NCEP-NCAR R1

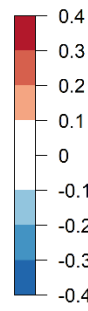
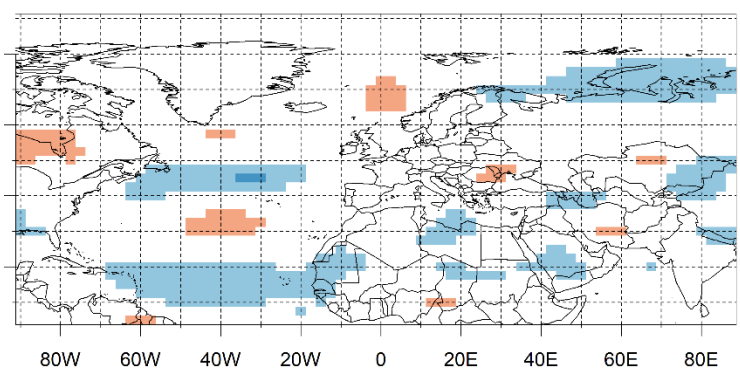
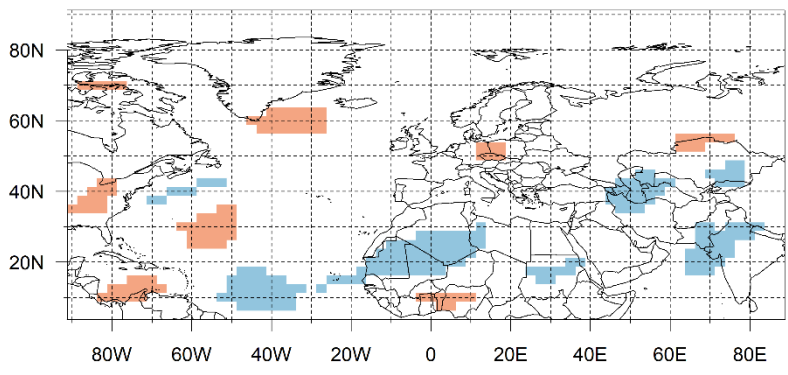
CMCC-CM

HadGEM2-CC

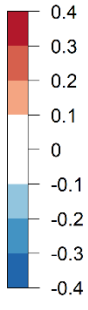
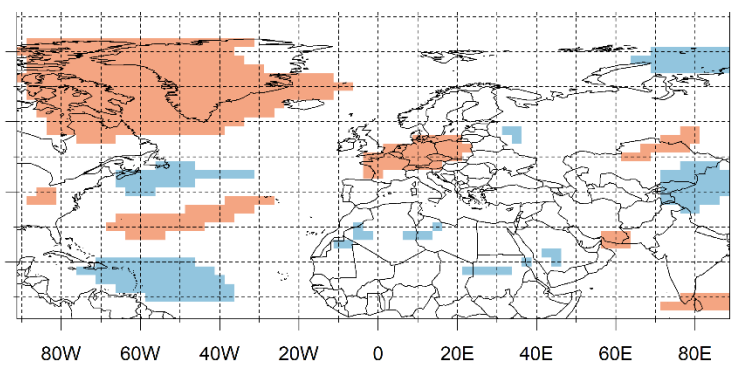
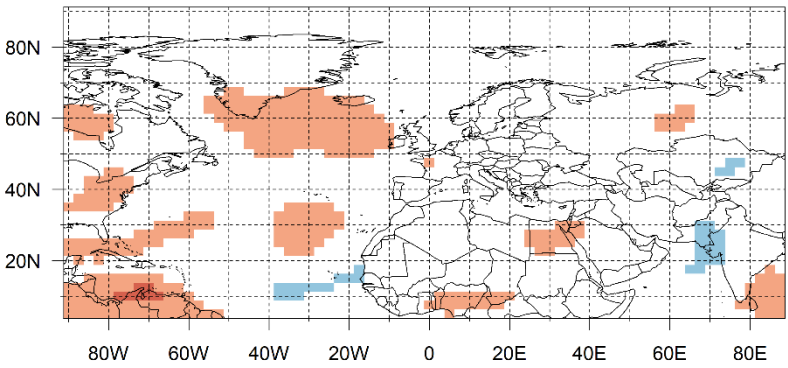
1993-
2005

2006-
2018
RCP4.5

2006-
2018
RCP8.5

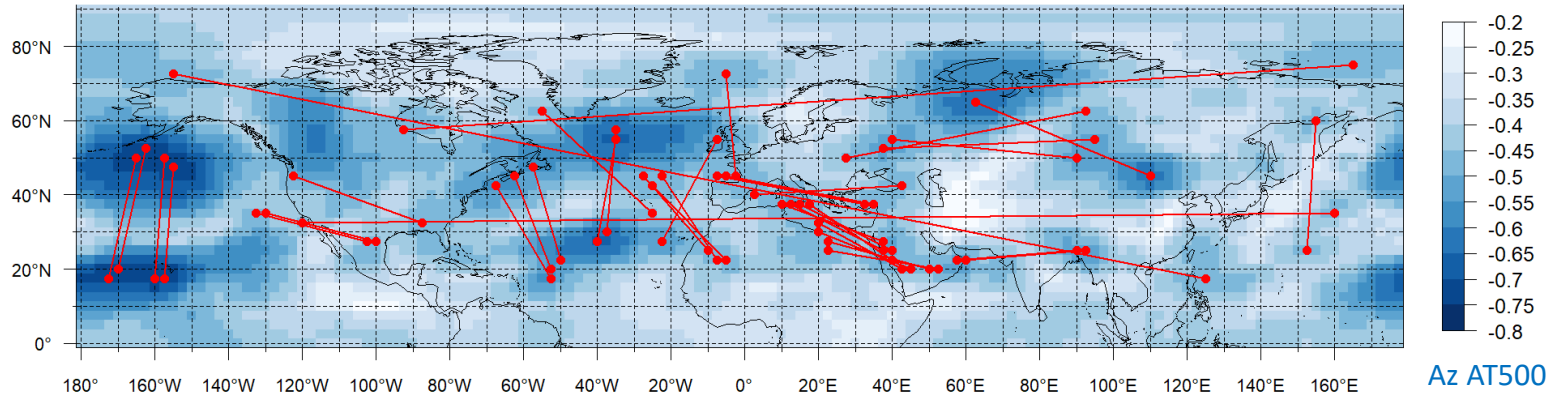

Keresztkorreláció-analízis

Lehetséges akciócentrumok (piros vonallal összekötve): Egymással legerősebb negatív Pearson-korrelációban álló rácspontpárok.

HadGEM2-AO:

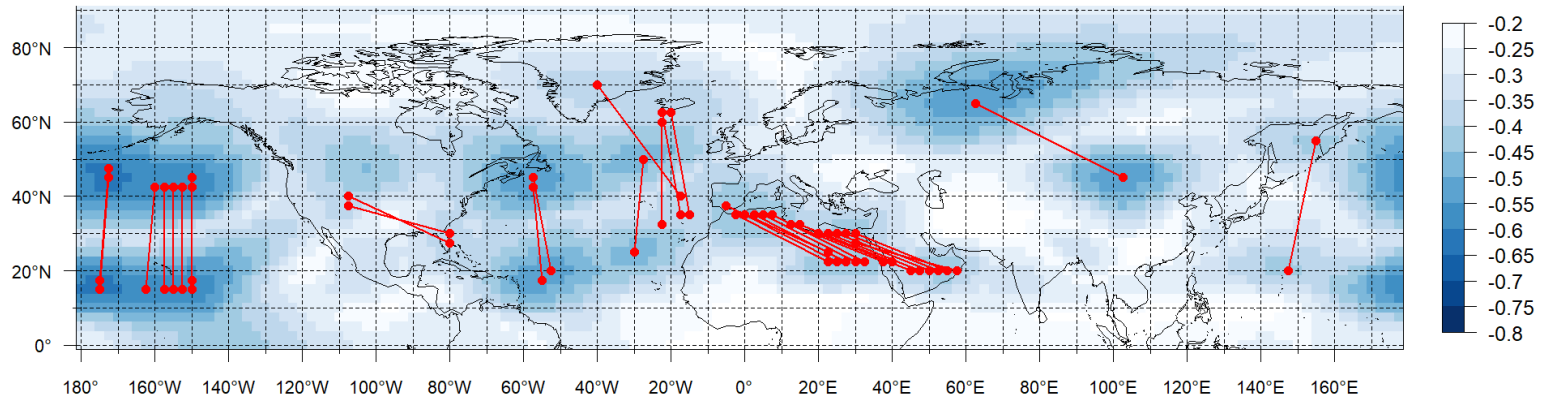
1976-2005

Az AT500hPa mező
rácspontonkénti
legerősebb negatív
Pearson-korrelációi

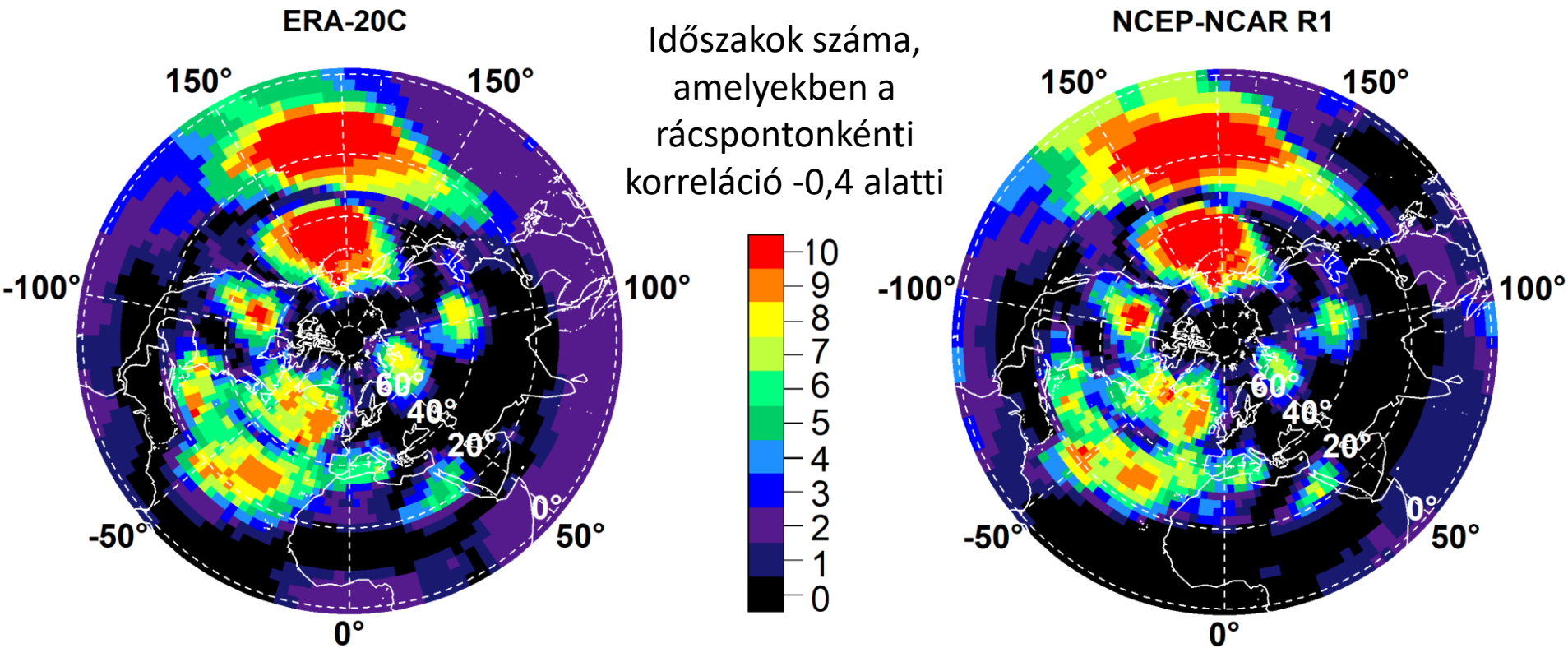
HadGEM2-CC:

1976-2005

Információelméleti megközelítés

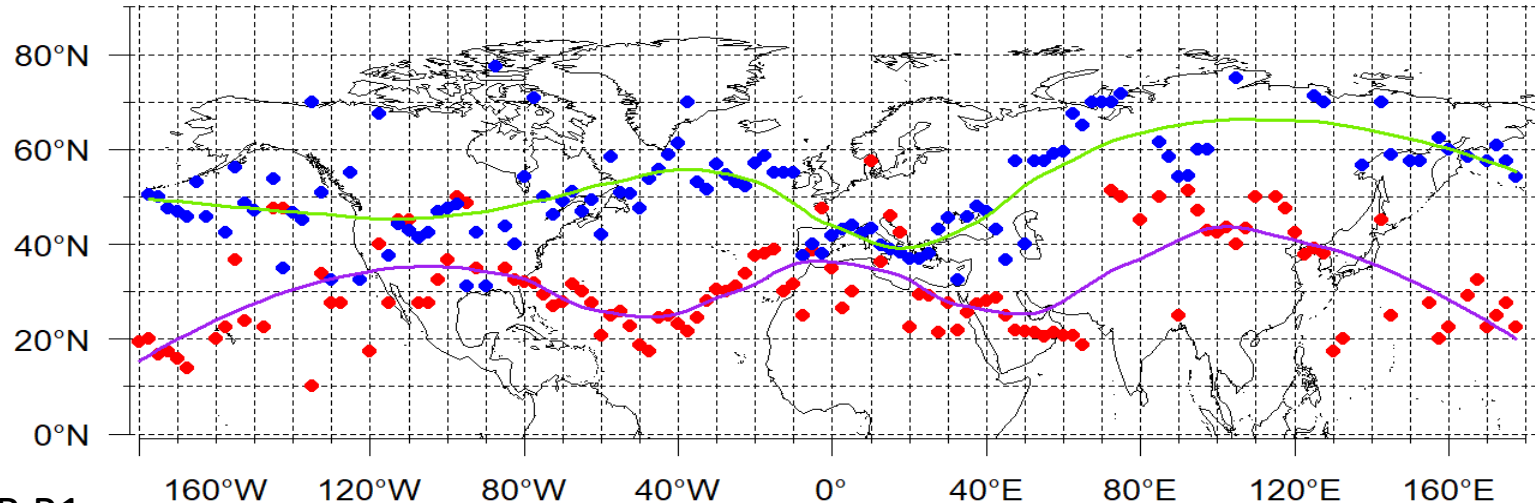
-0,4 alatti szignifikáns korrelációk száma rácspontonként,
tíz átfedő időszakban, 1951-2005 között

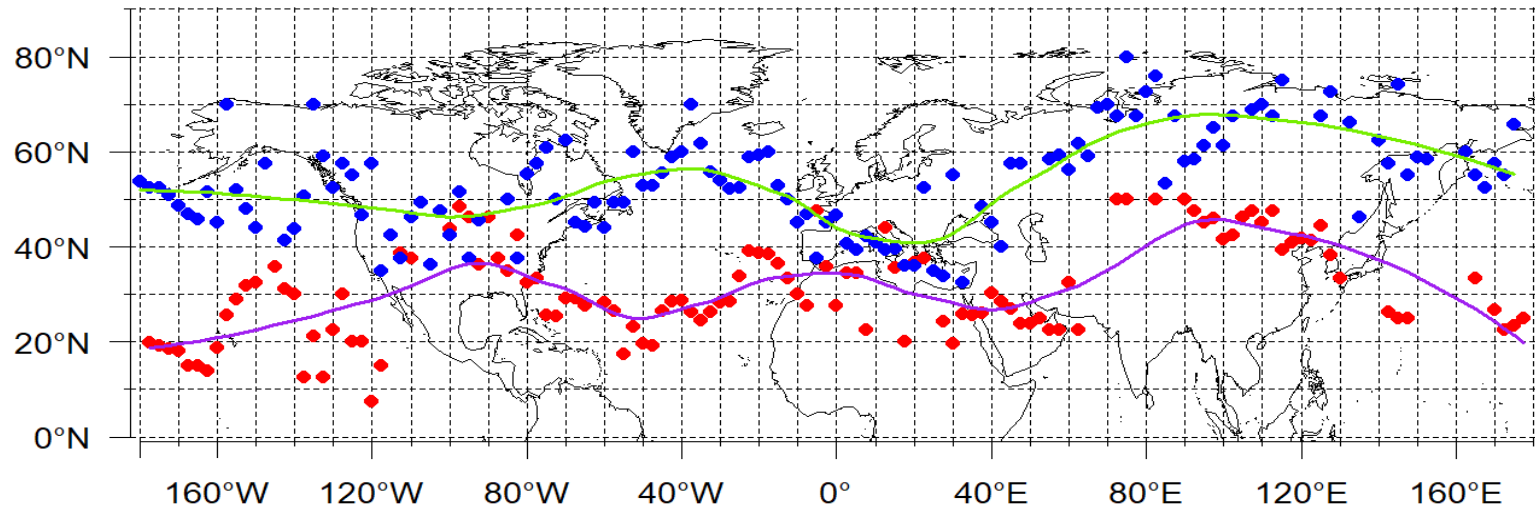
Információelméleti megközelítés

Az északi és a déli potenciális akciócentrumokra
illetett regressziós görbe 1951-2006 közötti tíz átfedő időszakban

ERA-20C:

NCEP-NCAR R1:

Összefoglalás

Az 500 hPa-os geopotenciális magasságmező téli, hemiszférikus elemzése alapján oszcillációs jelenségek azonosítása a Csendes-óceán, az Atlanti-óceán, a Mediterráneum és Belső-Ázsia felett.

A Kárpát-medencéhez legközelebb eső oszcillációk, illetve a 2m-es léghőmérséklet és specifikus nedvesség kapcsolatának, változásainak vizsgálata az észak-atlanti-európai térségben. A Kárpát-medence a pozitív és negatív korrelációk átmeneti zónájában helyezkedik el.

Az oszcillációs jelenségek legintenzívebb területeinek felderítése keresztkorrelációk vizsgálata alapján. A reanalízis adatbázisokra kapott eredmények összevetése a GCM-ekkel.

Felhasznált irodalom és adatsorok

Barnston, AG, Livezey, RE (1987): **Classification, Seasonality and Persistence of Low-Frequency Atmospheric Circulation Patterns.**

Monthly Weather Review, 115, 1083-1126.

Conte, M, Giuffrida, A, Tedesco, S. (1989): **The Mediterranean Oscillation. Impact on precipitation and hydrology in Italy.** *Conference on Climate Water*, 121-137, Publications of the Academy of Finland, Helsinki.

Hilmer, M, Jung T (2000): **Evidence for a recent change in the link between the North Atlantic Oscillation and Arctic sea ice export.**

Geophysical Research Letters, 7, 989-992

Hurrell, JW (1995): **Decadal trends in the North Atlantic Oscillation, regional temperatures and precipitation.** *Science*, 269, 676- 679.

Climate Change 2013: The Physical Science Basis Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change

Taylor, JMG (1987): **Kendall's and Spearman's Correlation Coefficients in the Presence of a Blocking Variable.** *Biometrics*, 43, 409-416.

Taylor, KE (2001): **Summarizing multiple aspects of model performance in a single diagram.** *Journal of Geophysical Research*, 106, 7183-7192.

Felhasznált irodalom és adatsorok

Wallace, JM, Gutzler, DS (1981): **Teleconnections in the Geopotential Height Field during the Northern Hemisphere Winter.** *Monthly Weather Review*, 109, 784-812.

The ECMWF twentieth century reanalysis (ERA-20C)

<http://apps.ecmwf.int/datasets/data/era20c-daily/levtype=sfc/type=an/>

European Centre for Medium-Range Weather Forecasts, 2014, ERA-20C Project (ECMWF Atmospheric Reanalysis of the 20th Century). Research Data Archive at the National Center for Atmospheric Research, Computational and Information Systems Laboratory. <https://doi.org/10.5065/D6VQ30QG>.

NCEP/NCAR Reanalysis 1

<https://www.esrl.noaa.gov/psd/data/gridded/data.ncep.reanalysis.html>

Kalnay et al. (2012): The NCEP/NCAR 40-year reanalysis project, *Bulletin of the American Meteorological Society*, 77, 437-470.

Coupled Model Intercomparison Project Phase 5 (CMIP5)

<https://esgf-data.dkrz.de/search/cmip5-dkrz/>

Taylor, KE, Stouffer, RJ, Meehl, GA (2012): An overview of CMIP5 and the experiment design. *Bulletin of the American Meteorological Society*, 3, 485-498.

R Core Team (2019): R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. URL: <https://www.R-project.org/>.